

ΤΑ ΔΙΔΑΚΤΡΑ

Προχθές συνεβάδιζον μετὰ τινος συνταξιοῦχου δημοδιδασκάλου, γέροντος βαθείαν ἔχοντος κρίσιν καὶ τόσον νοήμονος, ὥστε ὑπερτριχονταετίας διδασκαλικὸς βίος δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν καταστήσῃ σχολαστικόν. Ὡμιλοῦμεν περὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων· τυχαίως δὲ ὁ λόγος ἔπεσε περὶ διδασκτρῶν.

— Καὶ εἶνε ὑποχρεωτικὰ τὰ διδάκτρα; ἠρώτησα.

— Ναί· ὁ περὶ δημοτικῶν σχολείων νόμος τοῦ 1834 ὀρίζει εἰς τὸ 24 ἄρθρον του ὅτι ὁ δημοδιδάσκαλος «ἐκτὸς τοῦ σταθεροῦ μηνιαίου του θέλει λαμβάνει ὡς διδάκτρα 10—50 λεπτά» δι' ἕκαστον παιδίον. Ἄλλ' ὡς νὰ τὸ κατηράσθη κανεὶς αὐτὸ τὸ ἄρθρον διὰ τὸ κακὸν ὅπου ἔμελλε νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν στιγμήν ὅπου ἐνομοθετήθη δὲν εἶδε προκοπὴν ἔπαισεν ὁ κακὸς σπόρος καὶ ἐφύτρωσαν τὰ ζιζάνια· ἤρχισαν αἱ φιλονεικίαι τῶν διδασκάλων διὰ τὴν διανομὴν τῶν εἰσπραττομένων· ἤρχισαν τὰ παράπονα κατ' αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου, διότι δὲν ὤρισεν ἀκριβῶς τοὺς ἐνδεεῖς, καὶ ὅλοι οἱ μαθηταὶ παρουσιάζοντο ὡς ἐνδεεῖς διὰ νὰ μὴ πληρῶνουν διδάκτρα· ἤρχισαν τὰ παράπονα διὰ τὰς καθυστερήσεις τῶν εἰσπρακτόρων, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τὰ διδάκτρα ἔπρεπε «νὰ δίδωνται μηνιαίως ἀπὸ τὸ δημοτικὸν ταμεῖον, εἰς τὸ ὅποιον νὰ τ' ἀποδίδουν οἱ γονεῖς τῶν παιδῶν»· ἔπειτα ἄλλα βάσανα· ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ποσοῦ τῶν διδασκτρῶν δὲν ἐγένετο κατ' ἀναλογίαν τῶν μαθητῶν, καὶ ὤρισθη νὰ προϋπολογίζωνται ἀπὸ τὰ ἀρμόδια διοικητικὰ συμβούλια ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν φορολογικῶν καταλόγων, νὰ συμπεριλαμβάνεται δὲ εἰς τὸν προϋπολογισμὸν ἕκαστου δήμου ὡς πίστωσις τόσον μέρος αὐτῶν ὅσον ἐχρειάζετο διὰ τὴν πληρωμὴν δύο ἢ τριῶν μηνῶν· καὶ ποῦ νὰ σοῦ τὰ λέγω ὅλα! σοῦ συνιστῶ ν' ἀναγνώσῃ τὰς ἐγκυκλίους, τὰς ὁποίας ἐσκόρπισεν ἐπάνω κατὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, διὰ νὰ καταπραΰνουν τὸ κακὸν ὅπου ἐσηκώθη μετὰ αὐτὰ τὰ διδάκτρα· οἱ διδάσκαλοι ἤρχισαν πάλιν τὰς ἀντεγκλήσεις· ἔμοιράζοντο τοὺς μαθητὰς, ὁ ἕνας ἐλάμβανεν ἀπὸ τοὺς μὲν, ὁ ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, συχνὰ δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς μὲν καὶ ἀπὸ τοὺς δὲ· τότε ἐδόθη διαταγὴ νὰ κρατῆται βιβλίον εἰς τὸ σχολεῖον καὶ νὰ σημειῶνται τὰ διδάκτρα. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ ἄρθρον αὐτὸ διέφθειρε τοὺς διδασκάλους, τοὺς ἔκαμε πλεονέκτας· τινὲς ζήτουν μίαν δραχμὴν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς των, τινὲς δὲ καὶ δύο, καὶ ἅμα δὲν ἐπλήρωναν οἱ μαθηταὶ τοὺς ἐδίωκταν ἀπὸ τὸ σχολεῖον.

— Ὡ! εἶπον μετὰ τινος δυσπιστίας.

— Πίστευσέ με! μοὶ ἀπήγγησεν ἐντόνος· ἂν

θέλῃς μάλιστα, θὰ σοῦ εἰπῶ αὐτολεξεῖ τί λέγει μία ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου τῶν ἐκκλησιαστικῶν δι' αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους· «προεκτείνοντες τὴν αὐθαιρεσίαν ταύτην ἄχρι θρασυτήτος ἀποπέμπουσιν ἐπίστε τοῦ σχολείου μαθητὰς καὶ μαθητριάς, μὴ συμμορφουμένους πρὸς τὴν παρανομίαν ταύτην». Ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλο ἄκομῃ· Ὁ Νόμος ὀρίζει ρητῶς τὰ διδάκτρα νὰ τὰ πληρῶνῃ τὸ δημοτικὸν ταμεῖον εἰς τοὺς διδασκάλους, ὅπως σοῦ εἶπα, καὶ νὰ τὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Μία ἐγκύκλιος ρητῶς ἀπηγόρευσε νὰ τὰ εἰσπράττουν οἱ διδάσκαλοι τὰ διδάκτρα, καὶ ἐχαρακτήρισεν τοῦτο ὡς παράνομον καὶ ἐπιβλαβές· καὶ ὅμως πενήντα ἔτη τώρα καταπατεῖται ὁ νόμος· οἱ διδάσκαλοι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἕως εἰς τὸ μικρότερον χωρίον τῆς Ἑλλάδος ὅπου ὑπάρχει σχολεῖον καθαρίζουν μόνοι των τὰς δροσοληψίας των! ἀλλ' ἦτο ἐπόμενον· τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἐνομοθετήθη διὰ νὰ παραβαίνεται· εἶδες κατὰ δένδρα τὰ ὁποῖα ἀντὶ νὰ φουντώσουν καὶ ν' ἀψηλώσουν μένουσιν ζαρωμένα καὶ βγάζουν μόνον κατὰ παραφυάδας ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ; νὰ, τὸ ἴδιον εἶνε καὶ αὐτὸ τὸ ἄρθρον· παραφυάδες του εἶνε αἱ ἀνησυχίαι καὶ τὰ ἐμπερδεύματα ὅπου ἔφερον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν.

Ὁ γέρον διδάσκαλος ἐξήγαγε τὰ ὄμματόαλιά του, ἐκαθάρισεν αὐτὰ διὰ τοῦ μανδυλίου του, τοῦθ' ὅπερ κάμνει ὁσάκις εἶνε τεταραγμένος, σταματήσας δὲ ἐπὶ στιγμήν τὸ βᾶδισμά του, καὶ κατὰ πρόσωπον ἀπενίσας με εἶπε μετ' ἀνεκφράστου πικρίας:

— Ἀχ! νὰ εἴξευρες τί κακὸν ἐπροξένησαν εἰς τὰ γράμματα αὐτὰ τὰ διδάκτρα! πόσους ἀφῆκαν ἀγραμμάτους καὶ πόσους χαρακτήρας διέφθειραν! ὁ διδάσκαλος διὰ νὰ εἶνε ἀληθῶς διδάσκαλος, διὰ νὰ εὐρίσκουν ἡγῶ οἱ λόγοι του εἰς τὴν καρδίαν τῶν μαθητῶν, πρέπει νὰ περιβάλλεται με γόητρον, νὰ ἐμπνέῃ εἰς τὰ παιδιά τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐκτελεῖ ὑψηλὴν ἀποστολήν, χάριν τῆς ὁποίας ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὴν πτωχίαν δὲν φοβεῖται καὶ τὴν κακουχίαν ἀψηφεῖ· ἀλλ' ὅταν ὁ διδάσκαλος καταβαίνει ἀπὸ τὸ ὑπόβαθρον τοῦ ἰδακτοῦ καὶ μεταβάλλεται εἰς ἐπαίτην, καὶ ἔχη τὸ γέρι του ἀπλωμένον ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του, εἶνε διδάσκαλος πλέον; Ἐπήγες εἰς ὠδικὰ φαφενεῖα, καὶ εἶδες τί κάμνουν αἱ γερμανίδες σηκόνεται μία καὶ τραγουδεῖ τὸν αἰώνιον ἔρωτα, τὸ τρεμουλιαστὸν φῶς ἐνός ἀστρου, εἰς τὸ ὅποιον ἐνταμόνονται τὰ βλέμματα τῶν δύο ἐρωμένων, καὶ ἔπειτα, διὰ μιᾶς, καταβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, παίρνει τὸν δίσκον καὶ μαζεύει πεντάρας· ἀπαράλλακτος εἶνε ὁ διδάσκαλος. Συλλογίσου ποῖαν διαπλαστικὴν δύναμιν θὰ ἔχη ἡ διδασκαλία τῆς φιλοπατρίας, τῆς αὐταπαρηγορίας, ἢ γινομένη ἐν μέσῳ τοῦ κωδωνισμοῦ τῶν δεκαρῶν! διότι ἡ πληρωμὴ δὲν γίνεται μίαν

ἡμέραν ἀλλὰ διαρκεῖ ὅλας τὰς ἡμέρας τοῦ μηνός. . . Συλλογίσου πόση σκωρία μένει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τὰ κερατῖα ἐκεῖνα, ὅταν τὸ παιδίον βλέπῃ καθ' ἡμέραν τὸν ἀσθεστον πόθον τοῦ διδασκάλου διὰ τὸ χροῖμα, ὅταν ἀπὸ τὰς περιποιήσεις ἢ ὑβρεις τοῦ διδασκάλου διὰ τὴν ἔγκαιρον ἢ μὴ ἔγκαιρον πληρωμὴν τοῦ ἐμβαιῆν ἢ φαρμακερὰ ἰδέα ὅτι ἡ μεγαλειτέρα δύναμις εἶνε τὸ χροῖμα· διότι ὁ διδάσκαλος κακομεταχειρίζεται τὸ παιδίον τὸ ὅποιον δὲν πληθύνει, καὶ τὸ διώκει· τοῦτο τὸ γνωρίζει ὁ χωρικός καὶ ἂν δὲν ἔχη ἢ δὲν θέλῃ νὰ πληρωσῇ, τὸ ἀποσυρεῖ μόνος του. Εἰςέυρεις πὼς εἶνε εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς Ἑλλάδος οἱ χωρικοί· τὰ προϊόντα των τὰ ἔχουν εἰς εἶδη χρῆμα πολὺ ὀλίγον περὶ ἀπὸ τὰς χεῖράς των· ὅταν πηγαίνουσι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὸν δίσκον ῥίπτουσι ἐν μονόλεπτον, καὶ πολλάκις μὲ ὄλην τὴν εὐλάβειαν ὅπου ἔχουν, δὲν πηγαίνουσι, διὰ νὰ μὴ ἐξοδεύσουσι τὸ μονόλεπτον των· καὶ θὰ πληρώσουσι διδάκτρα σαράντα ἕως πενήντα λεπτὰ τὸν μῆνα καὶ περισσότερον, διὰ πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν εἰςέυρουσι ἀκόμη καλὰ καλὰ ἂν εἶνε ὠφέλιμον; Ἐγὼ . . . τί νὰ σοῦ εἰπῶ, τὸν καιρὸν ποῦ ἐδίδασκα, ὅταν ἤμουν διωρισμένος εἰς πτωχοῦς δήμους, δὲν ἐζήτησάν με διδάκτρα· ἐπροτιμοῦσα νὰ ζημιώσωμαι δέκα εἴκοσι δραχμὰς τὸν μῆνα, παρὰ νὰ γίνωμαι αἰτίος νὰ μένουσι ἀγράμματα τόσα παιδιὰ καὶ ἡ ἀλήθεια εἶνε, ὅτι ἅμα ἔλειπεν αὐτὴ ἡ ἀφορμὴ μου ἔστειλαν τὰ παιδιὰ των εἰς τὸ σχολεῖον.

— Ὡστε εἶσαι τῆς ἰδέας ὅτι ἂν καταργηθοῦν τὰ διδάκτρα θ' αὐξήσουσι οἱ μαθηταί;

— Βεβαίως.

Ὁ γέρον διδάσκαλος ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς σιωπῶν αἴφνης δὲ, ὡσεὶ εὐρενέον, ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα περὶ τῆς καταργήσεως τῶν διδάκτρων μ' ἔσταμάτησε καὶ πάλιν.

— Πὼς θὰ σοῦ ἐφαινότο, μοὶ εἶπεν εἰρωνικῶς, ἂν τὸ δασμολόγιον ἐφορολόγει τὰ τῆς πρώτης ἀνάγκης καὶ ἄφινεν ἀφορολόγητα τὰ εἶδη τῆς πολυτελείας; Καὶ ὅμως αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὸ δασμολόγιον τῆς ἐκπαίδευσως· ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις, ὁ ἐπίουσιος ἄρτος τοῦ λαοῦ, ὁ προσωρισμένος δι' ὅλα τὰ στόματα, φορολογεῖται μὲ τὰ διδάκτρα, καὶ ἡ μέση ἐκπαίδευσις, ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις δὲν φορολογοῦνται μὲ τίποτε. Πρέπει νὰ γείνη πραγματικῶς δωρεὰν ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις, προσεῖπεν ἐπαναλαβὸν τὸ βῆμα του ὅπως μὲν φορὰν ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος ἐδῶ, μοὶ εἶπε δεῖξας τὴν πλατεῖαν τῶν Στύλων τοῦ Ὀλυμπίου Διός, εἰς τὴν ὅποιαν εἶχομεν φθᾶση, διὰ νὰ φάγῃ καὶ πῆν δωρεὰν, ὁμοίως πρέπει νὰ προσκληθῇ διὰ τὴν τροφήν του νοῦ καὶ τῆς καρδίας, ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα:

« Ἐλάτε, καθίστατε, ἡ τράπεζα εἶνε δι' ὅλους στρωμένη· σὰς φιλεῖει ἡ Πατρίς ».

— Ἀλλὰ τότε τί θὰ γείνουσι οἱ δυστυχεῖς δημοδιδάσκαλοι; εἶπον· μόλις μετὰ τόσα βάσανα θ' αὐξήθῃ ὁ μισθὸς των ἀπὸ πρώτης Ἰανουαρίου· θὰ εἶνε πολὺ σκληρὸν παιγνίδι ὅτι τοῖς δίδεται εἰς τὴν μίαν τσέπην νὰ τῆς ἀφαιρηθῇ ἀπὸ τὴν ἄλλην.

— Διόλου δὲν ἐννοῶ νὰ τὰ χάσουσι οἱ δημοδιδάσκαλοι τὰ διδάκτρα· ἐννοῶ νὰ τὰ πληρῶναι τὰ δημόσια.

Καὶ ἐπειδὴ μὲ εἶδεν ἀμφιβάλλοντα περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἰδέας του:

— Ὅθ' σοῦ ἀποδείξω, μοὶ εἶπε, ὅτι εἶνε πολὺ εὐκολώτερον ἀφ' ὅτι νομίζεις.

Καὶ ἔνευσε νὰ καθήσωμεν πλησίον ἐνὸς τραπέζιου τοῦ παρὰ τοὺς Στύλους καφερείου· ἐξήγαγε δ' ἐκ τοῦ θυλακίου του τεμάχιον χαρτίου καὶ μολυβδοκόνδυλον καὶ ἤρχισεν ὑπολογίζων:

— Κατὰ τὸν νόμον κάθε παιδί πρέπει νὰ πληρῶναι 10—50 λεπτὰ τὸν μῆνα· ἂν ἀφαιρέσωμεν τὰ ἐνδεῆ τὰ ὅποια ὑπολογίζονται εἰς 25 τοῖς $\frac{1}{10}$, μένουσι 75, τὰ ὅποια πληθύνουσι κατὰ μέσον ὄρον 30 λεπτὰ τὸ καθέν, ὥστε ἑκατὸν μαθηταὶ πληρῶνουσι διδάκτρα τὸν μῆνα 22,50 καὶ τὸ ἔτος 270 δρ. Οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριά των δημοτικῶν σχολείων εἶνε ἐν ὅλῳ 90,000 περίπου, ὥστε πληρῶνουσι διδάκτρα 243,000, τὰ ὅποια διανεμόμενα εἰς τοὺς ἐν ὑπηρεσίᾳ 1,350 περίπου διδασκάλους καὶ τῶν δύο φύλων ἀναλογουσί εἰς ἑκάστον 180 δρ. δηλ. 15 δρχ. τὸν μῆνα. Λοιπὸν, ἂν τὸ Δημόσιον εἰς τὸν μισθὸν τῶν δημοδιδασκάλων προσθέσῃ 15—20 δρ. τὸν μῆνα, καὶ αὐταὶ μάλιστα λογισθῶσι συντάξμα, οἱ πλείστοι τῶν διδασκάλων μὲ χαρὰν θὰ δεχθῶν αὐτὴν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν ἐπαιτείαν, τὸ δὲ ἔθνος μὲ δαπάνην μόνον 250 χιλ. δραχμῶν τὸ ἔτος, ἐλευθερώει τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ φοβερὸν ἐπιπέδον.

— Καὶ ἐλπίζεις ὅτι θὰ γείνη αὐτό;

Ὁ γέρον διδάσκαλος ἔκυψε πρὸς με, καὶ ἐμπιστευτικῶς:

— Ὅθ' γείνη, μοὶ εἶπεν ἔμαθα ἀπὸ θετικὴν πηγὴν ὅτι καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ ὁ τμηματάρχης τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως τὸ ἔχουν μελετήσει πρὸ πολλοῦ τὸ πρᾶγμα· θὰ τὸ κάμουν διότι μεταξύ τῶν ἄλλων τὰ ὅποια ἔκαμαν καὶ θὰ κάμουν, αὐτὸ ἂν ἀφεθῇ, θ' ἀποτελέσῃ χάσμα· θὰ τὸ κάμουν. Ἐγὼ πεποιθήσιν.

Τὰς τελευταίας δὲ ταύτας λέξεις εἶπεν ἀργὰ ἀργὰ ὡς ἄνθρωπος ὅστις ἐν τῇ μακρᾷ τοῦ βίου του πείρᾳ συνεθίβει νὰ ζυγίξῃ καὶ ἐκτιμᾷ ἐπακριβῶς τοὺς χαρακτῆρας.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους δαπανᾷ ὀλοκλήρον τὸ ἔθνος· πρέπει λοιπὸν ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸ ν' ἀπολαμβάνωσι τοὺς καρπούς τῆς ἐκπαίδευσως. (Μιραμπώ).